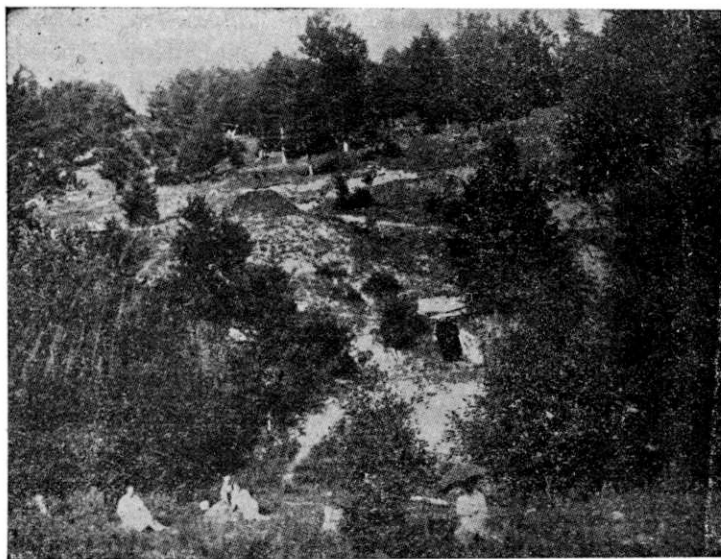

SZÉKELYSÉG

A SZÉKELYFÖLDET ÉS NÉPÉT ISMERTETŐ HAVI FOLYÓIRAT

Szerkeszti:
BÁNYAI JÁNOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Odorhei—Székelyudvarhely.

OPÁLBARLANG A HARGITÁBAN.

A szakkörök előtt nagy meglepetést keltett ez az eddig még csak a nevéről sem ismert világcsoda-barlang egy hatalmas nagy opálsziklában, mely már egymagában is unikum számba megy. A Hargitát a Tolvajoson átszelő országút mellett van a Hargitaligetre (a régiek Festékmalma) lemenő mellék úton. Az utkarparó háznál betérő hely Odorheitől 31 km-re s maga a barlang a főúttól $\frac{1}{2}$ km.-re fekszik. A völgybe beereszkedők előtt mindjárt feltűnnek a felhagyott viaszopál (sárga okker) bányák tárónylásai, de a barlang nyílása a bokrok köz van elrejtve. E páratlan természeti ritkaság nemcsak a szakemberek, hanem a turisták számára is valósággal csemegeszámba megy. (Részletesen l. Erdélyi Múzeum. 1932)

ELŐFIZETÉS az 1934 évre: 100 Lei. (Kedvezményes 60 Lei)

Befizeléseket elfogad a Könyvnyomda R.-T. Odorhei—Sz. udvarhely.

Hátráléka 1933 december 31-ig.....Lei.

A hátrékosaink akadályozzák meg, hogy lapunk nem havonként jelenhetik meg !!!

Huszka József

(1854 – 1934.)

A napisajtó három sorban számolt be Huszka József haláláról. Annak jele volt ez, hogy a mai magyar ember műveltségének tudatából kiesett Huszka jelentékeny munkássága.

Sok irányból tevődik össze életműve. Ha történeti sorrendben akarjuk felmérni munkás életének jelentőségét, ott kell kezdenünk a mérleg felállítását, hogy ő volt az, aki *a múlt század elejének a népköltészet iránti érdeklődését kibővítette a népművészet terjedelmére*. Mint a nép képzőművészeti emlékeinek első gyűjtője, a Kriza Jánosok munkáját folytatta. Trefort Ágost anyagilag támogatta, Szalay Imre egyengette az útját. A vidéki »tanító« előtt ők nyitották meg, a külföldi utazások lehetőségét 1880–1890 között, végig tanulmányozta Párizs, Berlin, Lyon, Drezda, Zürich, Nürnberg, Bécs minden muzeumát, »keresve, kutatva mi az, ami ott nincs meg a hazaiából, mi az, mire elmondhatom: ez nincs meg sehol, tehát egészen a miénk.«

Főleg a székely művészet emlékének gyűjtése foglalkoztatta. Első munkája 1885 ben jelenik meg: a Magyar diszitő styl. Ez azonban még inkább tárgyismertető munka. Történeti összehasonlító eljárásával építi fel A székely ház (1895), Tárgyi etnográfánk őstörténeti vonatkozásai (1898), Az istenfa (1908) c. nagyobb dolgozatait, melyek még ma is nagy tudományos teljesítménynek számíthatók.

Cikkei, munkálkodása hűen regisztrálják azt, hogy az alföldi születésű Huszkanak, hogyan lett éltető eleme a Székelyföld s viszont a Székelyföld népművészetének, mint lett ő az igazi felfedezője. A Székelyház, Magyar ornamentika, A magyar turáni ornamentika története, A magyar diszitő styl, Az istenfa, Teremtsünk igazán magyar műipart, Tárgyi etnográfánk őstörténeti vonatkozásai, A sepsibesenyői ev. ref. templom, A csikménasági templomfalfestményei, Székelyfestői iskola a X. században, A derzsi falképek, Szentlászló legendája székelyföldi falfestményeken, Magyar szentek a Székelyföldön a XV. és XVI. században, Teleki Mihály széke, Magyar diszitési motívumok a Székelyföldön, A magyarság háza, Népies ornamentikánk forrásai, A székelykapu meséje c. munkái mindig megbecsülhetetlen értékei lesznek a székely néprajznak és művészettörténetnek.

Huszka József a magyar parasztművészet szászánida kori összetevődőinek tudományos elhatárolását végezte el. Parasztművészetünk ilyen értelmű összefüggéseinek felfedezése Huszka nevéhez fűződik. Ez a tette egyedül elégséges ahhoz, hogy neve soha el ne tűnjön a magyar tudomány láthatáráról.

A székely kapu történeti problémáját elsőnek látja meg és olyan apparátussal ragadja üstökénél, mint azóta se senki. A magyar parasztház történeti kifejlődésének megismeréséhez sok építőkövet hord egymásra. Népművészetünk igen eredeti fogalmazásban fennmaradt u. n. kandeláber díszének a Huszka által istenfának nevezett motivumok történeti elterjedtségéhez széleskörű tanulmányokat végez.

Mindezekből a kutatásaiból egyetlen nagy eredmény hangzik ki minduntalan: a magyar parasztművészet »keleti« összetevőinek szétválasztása. Huszka a »kelet« fogalmát nem nézi még a mai tudományos értelemben. Az indus, középpázsiai, vagy mezopotámiai együttthátók között még nem tett különbséget.

* * *

Huszka József működését nem meritheti ki etnográfiai munkássága. Ő, ki életet vitt a tudományba, tudományos eredményeit a magyar élet szervezetében akarta érvényesíteni. Ebben a tekintetben is munkásságát irigylésreméltó siker kísérte.

Célkitűzését hiven tükrözi a »Teremtsünk igazán magyar műipart« c. 1890 ben, Sepsiszentgyörgyön megjelent harcos írása. Ebben ilyeneket írt: A monumentális építészet nem gyökerezik a nemzeti génuszban, azért nincs nemzeti építészetünk. Nem is lesz soha, ha az eddigi idegen uton járva nem a nemzeti génusz szellemében igyekszünk azt megteremteni!« Keserű, éles gunnyal vágja oda ebben a Nemzeti Casinónak ajánlott írásában: »Nálunk genialitást, teremtőerőt miért keresni? Majd teremtenek a franciák. Van ott esprit elég. Eltanulja majd a német s aztán elrontva is jó lesz nekünk!« 1890-ben történik ez. A Vigadó boldogtalan mestere hat éve halott. Az Operaházat alig hogy felavatták. Az új Országházat építik, amikor Sepsiszentgyörgy egyik iskolájának rajztanárában volt bátorság, Huszka szerint is »hallatlan merészség, rákiabálni egy országra«.

De csalahatatlan ösztöne Huszkát jó utakra vezette. Nem ok nélkül írta ugyanitt: »A magyar stíl a levegőben van, régóta kísért már... Megjön a magyar stíl Petőfi je is«. Valóban a magyar életben ekkor már figyelőállásban van Lechner Ödön, a kor egyedülvaló építész-költője.

A magyar tudományos etnográfia és a magyar formák építészeti világa, ösztönző erejében, tudományos meglátásainak eredetiségében, lelkességében egyedülálló mestere, a Nagy Géza, Orbán Balázs, Herman Ottó, Jankó János korának utolsó nagy alakja szállt sirba a nyolcvan éves, szeretetreméltó öregural.

Vámos Ferenc.

Magnemes gyümölcsfák a Székelyföldön.

A Székelyföld gyümölcsészetének előmozdítása céljából szükséges volna a nálunk termő különféle gyümölcsfajtákat megismerni. Ránk nézve különösen azok értékesek, melyek itt magról keltek és oltás nélkül is élvezhető gyümölcsöt teremnek. Bizonyosan sok ilyen gyümölcstánk lappang még ismeretlenül, melyeknek igazi értékét szakember képes megállapítani. Az ilyen magról kelt gyümölcsfák megfelelő életkörülmények között hatalmas életkort is elérnek. Például Olasztelek községben van egy almafa, melyről megtudjuk állapítani, hogy legalább 300 éves. A viharok erősen megrongálták az elmúlt hosszú idő alatt, de azért még ma is bőven terem. Szintén egy másik almafa, mely ugyancsak magról kelhetett, legalább 200 éves és rendkívül bőtermő. Mindkettő igen jó nemes almát terem. Ilyenek másutt is előfordulhatnak.

Az oltott fák már sokkal rövidebb életűek és amint tapasztalat megmutatta az idegenből hozott oltványok a 40—50 éves életkort is alig érik meg.

Minket első sorban azok a fák érdekelnek, melyek amint fent említettem nálunk magról keletkeztek. Ezek között némelykor igen értékes gyümölcsöt termő fák is találhatóak és az ilyeneknek meg van az az előnyük, hogy mint itteni honosok, sokkal jobban tudnak alkalmazkodni a mi viszonyainkhoz, időjárással, betegséggel szemben ellenállóbbak, edzettebbek és bővebben is teremnek, mint az idegenből származó hangzatos, némelykor tulságosan feldicsért gyümölcsfajták.

Ha a sok fajta alma, körte, szilva stb. között sikerülne csak egykét értékes fajtát találni, mely a nagybani termelést megérdemli, ezzel a Székelyföld gyümölcsészetét nagy lépéssel tudnók előre lendíteni.

Aki ilyen gyümölcsfát ismer, sziveskedjék velünk közölni.

Tájişoara—Olasztelek. Jud. Odorhei.

Nagy Imre

„Siculia“ Gyümölcsstermelési Szövetkezet alakult Udvarhelyen.

Az udvarhelymegyei gazdák és értelmiségi vezetők összefogva, május hó 15 én megalakították az udvarhelymegyei »Siculia« Gyümölcsstermelési Szövetkezet intézményt, a gyümölcsstermelés kiszélesítése, a gyümölcsvédelem megszervezése, a megnyert gyümölcsözámnek egységes alapon való értékesítése, vadalma és vadkörte magvából vadalany csemetéknek milliószámra történő előállítására és exportálása céljából. Az új termelő, beszerző és értékesítő szövetkezet, a kolozsvári Unióhoz csatlakozott. Megválasztott igazgatósági elnöke: *Dr. Ferenczy Pál, Gyermes Mihály* a gyümölcsstermelés apostola pedig az ügyv. igazgatója.

Támogassuk az új szervezkedést!

Hogy is állunk a honismerettel?

K. Török Dénes.

A honismeret fontosságának első felismerője s hangoztatója Széchenyi István a legnagyobb magyar volt. Viszont a gondolat első reálizálása a legnagyobb székely, Orbán Balázs nevéhez fűződik.

Mennyi idő telt el azóta s bizony ha szét nézünk szomoruan kell bevallanunk, hogy mi édes keveset tettünk ezen a téren. Nos, eljött az idő, hogy számba vegyük önmagunkat, fajunkat és földünket. Ismernünk kell fajunkat, a multat és jelent, hibáinkat és erőnyeinket. É kérdés fontosságára jellemző, hogy a honismeret ma már kötelező tantárgy a németországi iskolákban, mely felöleli a vidékek történelmi multját, szociális helyzetét, népköltészetét, etnográfiaját. Kialakítja az öntudatos fajiságot, az elszakíthatatlan együvé tartozást.

Örvendetes jelenség, hogy az ifjabb generáció felismerte Orbán Balázs nyomdokain haladva a honismeret tanának jelentőségét. Falumunkák és falumonográfiák indultak utnak. A faji felelősségérzet a szülőföldhöz való ragaszkodás és a sorsközösség testvéresítő ereje az utolsó mentsvár s a kitalhatatlan véget jelentené, ha újból »elavulni« engednők e mentsvárat.

A honismeret azonban nem merül ki a falutanulmányozásban, vagy falumonográfiák kiadásában. Német és szász mintára kölcsönös kirándulásokot kell szervezni a falusiak és a városi lakók részére. Sokat tanulna a székely legény a bánáti vagy szatmárvidéki viszonyokból és a hunyadmegyei magyarnak is gyarapodna ismerete, ítélőképessége a Székelyföldön. Állandó vándorelőadások szervezése is óriási módon gyarapítaná a falusiak gazdasági, higéniai, kulturális tudását. Az egykor megindult népkönyvtár eszméjét meg kell haladéktalanul valósítani, az irodalom mellett kellőképp legyenek a falusiak számára képviselve a népszerűsített gazdasági szakkönyvek is.

Itt vannak a mi célkitűzéseink!

*

A honismeretnek szükségét régen éreztük, de a németeknél oly jellegzetesen kihangsúlyozott formáját nálunk még maig sem tudta elérni. (Ennek igyekezik utat taposni a mi kis lapunk, a Székelység!) Azonban öntudatlanul egy másik alakban kezdett kibontakozni, amit mos falutanulmányok elnevezése alatt ismerünk. Ennek a műfajnak az igazi bevezetője, mint az *Bodor Antal dr.: A falu megismerése* c. tanulmányában megállapítja a (Budapesti Szemle 1933. VIII.) *Barabás Endre* dévai tan. képzőintézeti igazgató volt, aki már 1906 ban vezérfonalat ad a tanítás kezébe az ilyenmü kutatások megindításához.

Szép irányítást ad ezen a téren az *IKE*, *Imre Lajos dr.* ref. teol. igazgató vezetése alatt az *Ifju Erdély* hasábjain. (Most legutóbb már hangsúlyozottan érdekes adatokat közöl a Székely Mikó kollégiummal kapcsolatban 1934. 9 sz.) Ép így a *László Dezső* csoportja, az *Erdélyi Fiatalok* c. lapjukban gyűjt értékes adatokat s közöl módszertani utbaigazításokat (*Molnár Dénes dr.: A székelység nemzeti vagyona és adóssága* az 1934. 1. számban értékes összefoglalásokat hoz s új meglátásokra készlet.)

A városról kiindult tanulmányok végre faluról is figyelemre méltó kézből kaptak vizshangot. Pálffy Miklós kisgazda író atyánkfíának apróbb cikkeiben elhelyezett helytálló s megvalósításra váró gondolatai a *Mult és Jövendő* c. füzetében kerülnek összefoglaló alakba. (Aranyosvidék kiadvány sorozata Turda.)

Az ifjabb generáció kiválóbb tagjai *Dávid Iván*, *Laczkó László*, *Kelemen Lajos*, *Demeter Béla*, *Mikó Lőrinc*, *Gyallay Papp Zsigmond*, dolgozatai sok szokatlan újabb megvilágítást tártak elénk.

Szervezetten ad már hangot a tennivalóknak az Erdélyi Szemle köré csoportosulóknak eddig is produktivitásukról ismert munkás gárdája: *dr. Kiss Elek* és *S. Nagy László* vezetése alatt. (*Eszme* előadási sorozatok Cluj—Kolozsváron.)

A kérdéshez tartozó, de nálunk szokatlan témájú pályatételt tüzött ki a Mailath Kör (Cluj—Kolozsváron.) »Az értelmiségek katasztere főként a székely környékre vonatkozóan« c. alatt. (Szükség volt e kérdés felvetésére, csak lenne feldolgozója is!)

Az eddigi szétszórt munkálkodásnak igazi koronája az *Ágisz* (Braşov) által nagyobb aparátussal beindított füzetes vállalat lesz, amely az eddigi tapasztalatok alapján egy részletes munkatervet és kérdőívet bocsátott ki Erdély Monografikus feldolgozásához. A meginduló munka s annak eredményei mindenesetre olyan nagy adathalmaz összehordását jelentik, hogy annak az alapján már neki lehet fogni az orbánbálási munkának, a Székelyföld s esetleg az erdélyi részek feldolgozásának, amihez már most folyik a természeti és történelmi újabb adatok felkutatása és részletekben való leközlése.

A honismeret, falutanulmányok ügyének rendszeres megmunkálását csinálja még: — ép az arra legilletékesebb nemzedékkel — a jövő tanítóságával, az Odorhei—székelyudvarhelyi női és TârguSecuesc—kézdivásárhelyi fiu tanítóképző.

Vargha Béla: Emberiség származása és az eredeti bibliai nyelv c. hirdetett munka előfizetésére újlag felhívjuk a figyelmet. Jelentkezni csak még e hónapban lehet a Minerva-nyomda R. T. nál Cluj. St. Baron Pop 5.

A székely nyelvjárások.

Csutak Lajos székely író, Gárdonyi Gézához 1898-ban intézett levelében (Megjelent Magyar Nyelvőr 1931. 3—6 szám 54. old.) e kérdést az alábbiak szerint igyekszik megvilágítani. — »Mi nem olyan náción vagyunk — írja Csutak Lajos — mint teszem azt Mikszáth Kálmán palócai. Azokból ha egyet láttál, akkor minden palócot láttál; de nálunk ez nem úgy megyen. Nálunk úgy megyen, hogy székely van éppen annyiféle, mint ahány vármegye. A háromszéki például úgy elüt a csikitől, hogy ha messziről látom, már a hámjáról is megismerem. Evvel szembe az udvarhelyszéki elüt a többitől, a marosszéki ismét valamennyitől. De sőt azt mondom: még egy megye egyik-másik részében is meglehet különböztetni élesen kiváló nyelvvidiomákat.

De beszéljünk világosabban. Ha látsz egy székelyt, amelyik az *ó-t aó* val vagy az *é-t ievel* nyújtja (*jaó, szieip*), aztán vastengelyű csinos kocsilószekéren jár, kurta a kabátja, ráncos száru a csizmája és lapos tetejű a kalapja, az már háromszéki. És pedig: ha az *ó-t aó*-ra nyújtja, akkor Oltfejbeli; ha *ie* vel beszél, akkor Feketeügybéli; amelyik pedig toportyánférget, varasgyékot, ördögadtát emleget, vereszsinoros fehér harisnyában (nadrág), apró babszemjankó lovakon, fatalpu, fatengelyű kenetlen szekéren jár, az már csiki. A marosszékinék kedvelt betűje az *a* (*barsó, amlott* stb.); ellenben az udvarhelyszéki már nagy variációt mutat. Az alsórész kedvelt betűje az *á*, (*kápál, kászál*) míg a felsőrész *ö*-vel diskurál (*szeretöm, édös*). E két utolsó megye használja a *is* t, de a háromszéki és csiki ahelyett *es*-t mond. Ezt a mondatot pl. *Jertek hozzánk is*, a négy fajtánk így mondja:

Udvarhelyi: *Jertők hozzánk is.*

Marosszéki: *Gyűjjetek nálunk is.*

Csiki: *Jertek hojzánk es.*

Háromszéki: *Gyertek hezzánk es.*

Ugy-e, mintha csak nem is egy nép volna, eltérnek ruházatban, szokásokban, beszédmódban. És ha idetartoznék, a beszédmódot lehetne roppant aprójára részletezni. Ki lehetne mutatni a különbséget a szóképzésben, ragozásban, kiejtésben, mondat szerkezetben, egymástó nagyon elütő szavak használatában. Hanem mindez messzi vezetne; itt csupán néhány fősajátságot említek. Például a csikieknek és háromszékieknek kedvelt helyragjuk a *ni*: *ő* nem a paphoz, zsidóhoz, a bátyjához megy, hanem a *papni*, a *zsidóni*, a *bátyjáni*. Míg ellenben ezt a marosszékitől nem hallottam. Ismét a csikinek és udvarhelyszékinek szokása az *é*-n felül elhagyni az akcentust; például a csikinek

nem levél, hanem *level*, nem kenyér, hanem *kenyer*; már ezeket jól mondja ki az udvarhelyi, de néném helyett *nenémet* mond. Sem a csiki, sem a háromszéki nem használ *á t, ő-t*. Sőt a csiki a madár helyett is azt mondja: *madar*, de ahelyett azt teszi, mit ismét az udvarhelyi nem tesz, hogy idegen mássalhangzókkal nyujt. Neki a ló *laó*, Jézus *Jeézus*, sógorom *saoguram*. Némely fogalmakat egészen más szavakkal fejeznek ki. Pl. Csikban a medve *toportyánféreg*, Háromszéken az *egér* a *féreg*, mindhárom helyen a koca *gőjje*. És így tovább.

Barabás Endre.

Gyümölcstermelés mint a Székelyföld jövedelmi forrása.

Az adott helyzettel való számolásnak egyik legnagyobbszerű akciója a székelység anyavárosából kiindult gyümölcstermelési propagandája. A megyei Mezőgazdasági Kamara irányító vezetése alatt Rendek Géza igazgató és Gyerkes Mihály tanfolyamvezető, valamint a más gazdasági s rentábilis gazdasági águnk fejlesztése érdekében működő munkatársak: Lőrinczy László unit. lelkész, Lakatos Tivadar baromfitenyésztési és méhészeti előadók megbecsülhetetlen szolgálatot tettek munkálkodásukkal úgy a működési területükön, mint az öntudatos munkára, szervezkedésre buzdító példájukkal.

Az elmúlt téli szezon az eddigi évek munkáját sokszorosán felülmuló tempóban telt el. Nemcsak a rendes 10 napra tervezett délelőtti és délutáni folyó rendszeres tanfolyamok adtak dolgot a fáradhatatlan vezetőknek, hanem esténként általános s más gazdasági problémára is kiterjedő témákról folytak az előadások az egész falu s környék lakosságának a számára. A következő helyeken voltak tanfolyamok: Dârju—Derzs, J. Gh. Duca—Székelykeresztur, Avrameşti—Szentábrahám, Secueni—Ujszékely, Sânpaul—H. Szentpál, Ocland, Atid—Étéd, Chibed—Kibéd, Sfîgheorghie de Pădure—Erdőszentgyörgy, Bordoşiu—Bordos községekben.

Kőrösi Csoma Sándor 150 születési évfordulója alkalmával a ti-szántuli ref. egyházkerületben Balthazár püspök elrendelte, hogy a husvéti szünnet után egy tanítási órát a nagy tudós emlékének szenteljenek az iskolák. (Miért csak az a kerület s miért csak a reformátusok?!) Székelyföldön s azon kívül is minden nagyobb helyen rendeztek emlékünnepeket. A kultusz igazi ápolója *Baktay Ervin dr.*, »A világtetején« c. (Földr. Könyvtár Bpest) nagyobb munkáján kívül újabb *Kőrösi Csoma Sándor* (A Földgömb 934 sz.) és *A messzességek vándora* I—II. (Magyar Ifjuság Könyvei 22—23 sz. 1934) c. megemlékezéseiben közül bő anyagot és ezeken kívül több előadásban s köztük a pesti rádióban április 4-én ismertette Csoma jelentőségét.

Farkasmező vasbányája Udvarhelymegyében.

Merești—Homoródalmásnak határa a barlangon túl keletre felnyulik egész a Hargita gerincéig. Az Aranyos p. nak a Kormosba való beleömlése fölött a kárpáti homokkő cementmárgás, apró szemű konglomerátos rétegei még felszínre kerülnek a Hargitai plató andezit törmelékei alatt. Ezt a helyet nevezik Farkasmezőnek, ahol az Aranyos p. ba és mellékágaiban, Muhaj és Fehér patakokban sok jó vasas borvizforrás van (Kecskés, Kossós stb.) Az Ördöggátja nevű helyen az andezit törmelék közt hatalmas vasbánya külműveletek látszanak, amelyekre sehol nem találunk adatot. Ép azért roppant értékes *Simén Domokos* unit. lelkész urnak a következő közlése.

»Egyházi levéltárunkban az 1811 i. vizitacionális jegyzőkönyvben erre nézve a következőket találjuk: »Lévén H.-Almásnak Farkasmező nevezeti helyen a *Vas Hámor* mellett a többek között olyan ház, amelyet H.-Almásan Commorált Thoroczka Vas Hámoros Ifjabb Tóbis János a H.-Almási Nemes Communitásnak engedelméből tulajdon maga költségén építtetett és a melyből a H.-Almási Unitária Nemes Eklának Esztendőnként Hat Uforint taxát fizetni tartozott« . . . stb. Arra nézve, hogy mikor kezdték a vasat bányászni és ott feldolgozni, adatot nem tudok, de az anyakönyvben az 1700-as évek második feléből tősgyökeres torockói nevek fordulnak elő, ami csak a fenti hámor utján érhető, valamint az is, hogy egy bőrkötéses, Botár Sára 1798 feliratu régi katechesist találtam egyik hivemnél, (Nem a cs. k. taplociai Botárok utján került ide, mert azok r. katolikusok, ez pedig unitárius katechézis.) Valószínű, hogy a hámor az 1840 es években, vagy akörül szűnt meg.«

A vasérc az egykori s magasabb szintén kiömlő borvizek limonitos lerakódása volt. A Kecskés borviz mellett az egykori épületek kő alapjai most is megvannak.

A barázdabillegetők feldolgozásának kezdett dr. Kleiner Endre szaktudósunk. Nagy szolgálatot tesznek vadászaink, ha egy pár esetleg általuk is különbözönek talált madarat küldenek be neki (Budapest, Muzeum körut 9.) Minta értéknélküli jelzéssel. Legegyszerűbb a melegidőre való tekintettel, ha a söréttel lelőtt példánynak a hasát felvágva eltávolítjuk a beleket és vattával töltjük ki. Esetleg Szerkesztőségünk is elfogad továbbításra anyagot.

A kolumbácsi legyek székelyföldi előfordulásáról ki tud adatokat? Hol, mikor s milyen kárral jelentek meg?

Székely Szótár.

Delniță—Csikdelne tájszói Szopos Kálmán tanárjelölt gyűjtéséből.

gübe = (gübes hely) patak mélyedés, csorgó alatti rész. Udv. varh.-m.-ben *göbő*).

gübbögtetni = belemártogatni, beleyomni a vízbe.

Lucálni = tekeregni, kerengeni, kóborolni, kószálni, csavarogni, tétlenül járkálni.

A cigányok Luca napján általános kéregetésbe kezdenek házról-házra, azt hiszem innen maradt ez a szó.

tekeregni. (Udv.-m. *hordozódni*).

gözsörög (guzsorog) = meggörbült.

meggücsörödik = kétrét hajlik, összekucorodik.

löttyög—fityeg = locsog—lóg.

düher = kövér nagy dög fehérnép. (Háromszéken szintén, nagy debella is.)

duvaszka = orsóra tekert fonál. abajdok, tatar, tendebula = ügyetlen.

böskölönt = esetlen, aki botlik. kipenderedni = hirtelen kifordulni.

pornyál = menve eszik, etet a tilosban, (a juhokat szokták éjjel a kaszálókon etetni).

feslag = láda (Égy feslag almát eltevék).

büklög = sántítva megy, botlik.

delezsánc = esetlen, ügyetlen (nagy ügyetlen fehérnépre mondják).

gagyatol = zavarosan beszél, akadozik (kis gyermeknél) Galatylol Háromszéken).

gügyü = cibere hig lekvár főzéskor.

* * *

Mujna—Székelymuzsna növény-állatnevei összegyűjtötte : Nagy Gabriella tanítónő

zádog fa = hársfa (*Tilia cordata*).

kalanfa, járamfa = juharfa (*Acer pseudoplatanus*).

kukuk virág = berki-szellőrózsa (*Anemone nemorosa*).

tánygér-virág = margareta (*Chrysanthemum Leucanthemum*).

juliszta = tavaszi lednek (*Lathyrus vernus*).

kásavirág = sugár kankalin (*Primula veris*).

kankós nyakú = kakasmandikó (*Erythronium dens canis*).

kenyérvirág (máshelyen turóvirág) = agárkosbor. (*Orchis morio*).

szagó bogár = katica bogár (*Coccinella septempunctata*).

gúzs = cserebogár (*Melolontha vulgaris*).

cserebogár = szarvasbogár (*Platycerus cervus*).

hirnyó = giliszta (*Lumbricus terrestris*).

Sport—Nyaralás—Turisztika

A Hargita látogató turistáinkat érdekelní fogja, hogy az Odorhei—Mercurea Ciuc közt hétfőn, szerdán, szombaton van autóbusz-közlekedés. Odorheiről indul reggel 6 órakor órakor s az nap vissza Mercurea Ciucból déli 1 órakor.

Vákár a csikiak kiválló jégkorongütő játékosa nem régen a román vállalatot Millánóban szerzett újabb érdemeket. Bucureştbé tette át a lakását.

Egy esztendő a Kézdivásárhelyi Sport Egyet életéből c. alatt ismerteti Mihály László az egyet agilis titkára a fiatal egyesület 1933. évi teljesítményét. (Székely Ujság 13--15--16 sz.)

Románia utazási és idegenforgalmi iroda áll Budapesten a fürdőink után érdeklődők rendelkezésére, (Andrássy út 29. Utmutatók, vizum beszerzés, felvilágosítás stb.) A székelyföldi fürdő, nyaraló helyeinket ezuton is kérjük, hogy saját érdekükben adjanak az irodának a rendelkezésére ismertető füzeteket, melyeknek terjesztését ingyen vállalja. Kifüggesztésre modern nagy plakátokat is elfogad.

Az Odorhei—Székelyudvarhelyre kirándulók figyelmét felhívjuk, arra, hogy a szerényebb igényűek *ingyen* szállást kaphatnak (20 személyig is!) az *Ipartársulat Otthonában* (Főtér), ahol Rájk József vendéglős a következő árákon szolgáltat ki izletes ételeket: reggeli (kávé 2 kiflivel) 8 Lei, ebéd menü 15 — vacsora 12 — még ebből is a turista egyetek tagjai 10% engedményt kapnak. Hasonló beszervezést látnánk szívesen minden ilyen kirándulási központunkban!

A nyaraló-fürdő akciónk érdekében a pesterzsébeti székely testvéreink adtak alkalmat arra ápr. 7-én, hogy Szerkesztőnk a székelyföld természeti csodáiról tartson előadást színes vetített képek kíséretében, amelyen az idejutás praktikus módjait is ismertette. Az előadáson visszautasította azokat a vádakat, amelyeket valószínűen a konkurens osztrák és cseh érdekeltségek terjesztenek, mintha az Erdélybe jövő nyaralók a hatóságok részéről kellemetlenségeknek volnának kitéve. Az előadásnak stilszerű keretül szolgáltak *B. Súlyom Edith* által előadott székelynóták Sz. Horváth L. és Keresztes K. dr. feldolgozásából, Bányai Éva s helybeliek kiegészítő számai. A székelynóták egyrészét szerzőjük Tiboldi József kísérete zongorán. *Vargyassy Márton*, a történetünk buzgó-kutatója bevezető előadásában a program fontosságára hívta fel a figyelmet.

A turdai hasadék kéményseprő barlangjának rejtélyét oldották meg. ápr. 22 én *Tulogy János dr.*, *György Erzsike*, *Gebefügi András* és *Kelemen József*. A 40 m. mély kürtőszerű barlangban semmi különös nyomot nem találtak. (Keleti Ujság 109 sz.)

Lapszemle.

Gyergyói Lapok Gheorgheni—Gyergyószentmiklós) az 1932 év végén megszűnt »Gyergyó« után egy 22 tagból álló szerkesztő bizottság élén dr. Csiby Andor a közérdekű munkásságáról jólismert kiváló írónk szerkesztésével most ápr. 1-én indult utnak. E munka megindítását a minden jóért áldozatkészen álló Szabó György apát-plebános úr szeretetteljes gondoskodása tette lehetővé. Előfizetése egy évre 160 Lei.

Székely Alkalmazottak Lapja c. alatt Cluj—Kolozsváron (Cal. Reg. Ferdinand 34.) Ladó Lajos jópennájú egyszerű munkás atyánkfia szerkesztésében hiányt pótló, havonként kétszer megjelenő folyóirat indult meg. A cím elég sokat mondó gazdag programot jelez. (Székely alkalmazottaknak egy évre 50, — másnak 150 Lei.)

Dr. Török Ferenc, Târgul Secuesc—kézdivásárhelyi orvosnak mind gyakrabban jelennek meg jelentős értéket képviselő versei a Székelyföldben (933—101 sz.) és a többi erdélyi lapokban is.

Laczkó László: Erdélyi feladatok c. célkitűző s megvalósításra alkalmas gondolatai a *Székelyföld* (Târgul Secuesc—Kézdivásárhely) 1933, 96—100 számaiban jelentek meg.

A „Szeretet Műi“ címen Turdán megalakult temetkezési önszegélyző egylet alapszabályait ismerteti az Aranyosszék (13—14—16 sz.)

A népuralom válsága c. szemelvény a Balázs Ferenc könyvéből nagy várakozást kelt aktuális problémája miatt (Aranyosszék. 14 sz.)

A székely Kárpátok aljáról . . . szóló életkép egy kis tükördarabját mutatja be a nehéz kenyéren élő erdőtermelő atyánkfiainak. (Székely Ujság 5. sz.)

Van elég sok pénzünk, mint az Erdélyi Lapokban olvassuk, mert özv. Benedek Andrásné Szovátáról, még a szegény négereknek is tudott juttatni 500 Leit. (1934. IV. 14)

Segítés c. vezércikke az Aranyosszéknek igazi feirázója kellene legyen közéletünknek (4 sz.) amely lármafa gyujtója a Pálffy Miklós tollából még előbb megjelent »Magyar értékek pusztulása« c. cikknek (2 sz.)

A Háromszékmezei Tanalap részletes adatait ismerteti dr. Molnár Dénes a Székely Ujság 15. számában.

A falvak nevének románosítása a Székelyföldön nemcsak a mostani helyesebb román elnevezésekkel foglalkozik, hanem több román hely nevet ismertet Ghibedea tanár, saját tanulmányai alapján Secuimea 125 sz. A 124 számban Dumitraşcu Frunzakő mondáját beszéli el, amely nem messze Praidtól a Rabsonné vára közelében van. A 125. számban Băţanii Mari—nagybaconi 12 családnak a márc. 18 án a gör. keleti egyházba való visszatéréséről ad hirt.

Székelyföld kutatása.

Földrengés volt márc. 29 én este 10 ó. 7 p. a regátban. A centrum Bucureşti-től 140 km.-re lehetett, de azért magában a fővárosban is 2 ház összeomlott. *Odorheien* 3 perccel később érezték. A rengés csak egyetlen lökésben jelentkezett, amely a butorokat is megmozgatta és a függő lámpák gyenge ingásba jöttek (I. Székely Közélet 13 sz.) *Târgul Secuesc—Kézdivásárhelyen* a rengés a regátival egy időben volt, kár nem esett. Függetárgyak kilengtek, az ingaóra megállott. Az iránya ÉÉNy—DD K. volt (Székely Ujság 14 sz.) a Székelyföld (26 sz.) szerint 3 lökés volt és 10—15 mp.-ig tartott. *Sfântulgeorghe—Sepsiszentgyörgyön* 10 ó. 9. p. volt, 2 percig tartó gyenge lökés. Egy kémény leomlott. (Székely Nép 13 sz.) A Székelyföld többi részén Csikban és Marosszékbén nem észleltek semmit? Kérünk adatokat!

Az Erdélyi medence Hargita alatti részének sztratigrafiáját ismertette Szerkesztőnk színes vetített képek kíséretében ápr. 4 én a Földtani Társulat szakülésén Budapesten.

A természettudományok előhaladása érdekében Bucureştbén ápr. 29. — máj. 2-ig tartott kongressuson a *bodosi* (Háromszékm.) kárpáti homokkőben levő metángázos forrás ismertetése keretében Szerkesztőnk hívta fel a figyelmet a gáz eredete kérdésében eddigi felfogásunk megváltoztatására. Ily módon sokkal nagyobb a produktív gázterületünk, mint az eddigi ismeretünk alapján feltételeztük. (Az előadás a Kongresszus kiadványai közt fog megjelenni.) Ugyanitt Streckeisen műegyetemi tanár a ditrói szienit tömzs geológiai viszonyait ismertette, kimutatva, hogy a ditróit kőzetnek a külön elnevezése nem jogosult.

Dr. Endes Miklós több évtizedes tanulmánya alapján most dolgozik a székelység őstörténetének az összefoglalásán.

A Székelyföldet feldolgozó állattani kutatóink dr. Köntzey Gerő orvos vezetése alatt (lakik: Cetatea de Bală jud. Târnava Mică) együttes nagy kirándulására készülnek július elejére a Központi Hargitába. Az eziránt érdeklődők forduljanak a vezetőhöz.

A borszéki borviznek az emésztő szervekre gyakorolt hatásáról tartott előadást Gh. Popescu dr. a J. şiba márc. 27 én tartott balneológiai kongresszuson.

Növénytani újdonságokat közöl a Székelyföldről Nyárády Gyula tanár a legutóbbi munkáiban, amelyek a Buletinul Grădinii Botanice şi al Muzeului Botanic dela Univ. Din Cluj 1933. évfolyamában jelentek meg. *Erechtites hieracifolia* (L) Raf.—Tusnád és Sugás fürdő. A tordai hasadékból megemlíti: *Conringia austriaca*, *Veronica Dilleni Rétyi* Nyirben is!) *Geranium rotundifolium* ssp *trichospermum*, *Galium flavicans*, *Silauum Rochelii*, *Tordylium maximum* stb. *Cirsium Hargitanumot* a hargitai Lucsból írja le mint az *eriphorum* és *furiens* hibridjét. A *Ranunculus auricomus* több hibridjét sorolja fel a Székelyföldről.

Irodalom.

A Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete jubileumi irodalmi pályázatának eredményeként Böződi Jakab György nyerte el az Örölés c. elbeszélésével. Enyedy László: Este a székelyeknél és Bereczky Sándor: Ködben c. verseik közt osztotta meg a másik fődíjat, Sinka József: Örök alatt jelligé alatt beküldött verse dicséretben részesült.

Hargita címmel zenés mesejátékot irtak *László Ferenc* és *L. Gábor Mária* (Sfântu Gheorghe) a Maros és Olt népregéinek ügyes felhasználásával. A szerzők eddigi hasonló sorozata értékes s ifjúsági előadásokra megbecsülhetetlen szép darabbal szaporodott.

Izsák Domokos szántóvető Bencid—bencédi székely gazdának a verseit hozza Tompa László a Székely Közélet szerkesztője (13 sz.)

Attila cimereről irt Kállay Ubul a Magyarország ápril 8 iki számában. Fejtegetése alapjául a Bécsi Képes Krónika illusztrációját veszi, ahol Attila pajzsára fekete sasmadár van festve.

Székely néprajzunknak nagyszerű összefoglalását adja a most megjelent impozáns munka *A Magyarország Néprajza*, melynek első testes kötete most jelent meg az Egyetemi Nyomda kiadásában Budapesten (VIII. Muzeum-körut 6 sz. Gólyavár.) Írói közt az etnografia tudományának legkiválóbb képviselői vesznek részt Czákó Elemér szerkesztése alatt. (Ára a 4 kötetnek 80 P. Részletes ismertetést szívesen küldenek).

Szalay Mátyás Sfântugheorghe—sepsiszentgyörgyi főesperesnek, a vallásos költészet egyik legnagyobb erőssége tollából megjelent az *Isten sípjai* c. újabb verses kötete. (Erdélyi Lapok kiadása 100 Lei).

Tiboldi József: Dalok I. kötet c. alatt most jelent meg a már elismert J. Gh. Duca—székelykereszturi származású nótaköltőnk műdalainak első csoportja. Szébbnél-szebb 42 drb. van felsorakoztatva a külsejére is imponáló kötetben. Hézagpótlónak kell mondanunk, mert alig áll a zenekedvelők rendelkezésére az ismert klasszikusokon kívül hasonló gyűjtemény. (Ára 4 P., megrendelhető a szerzőnél. Cim: Pesterzsébet, Vas Gereben u. 11.)

Székely elbeszélők olaszul. A Lupi (Narratori Transilvani L'Eoica, Milano 933) c. antológiában az erdélyi elbeszélők közül Nyirő Józsefet és Tamási Áront mutatja be. A székely kifejezések elég hű átültetését Balla Ignácnak köszönhetjük. Az életrajzi adatokat Hory Etelka közli.

Fülöp József J. Gh. Duca—Székelykereszturról elszármazott fiatal költőnk *Fakírrá lesz a lelkünk* c. verses kötete most jelent meg Dej-Désén.

Becsüljük meg a mink van c. alatt sok megvalósításra s megértésre való gondolatot ad Szőke Mihály, kinek egymás megbecsülésére vezető figyelmeztetéseit mindig szívesen olvassuk (Csiki Lapok 14 sz.)

Lármafa.

A GYILKOSTÓ mellett történt földcsuszásról jelentek meg a lapokban félreértésre okot adó hírek. Örvedetesebbek ennél a kacsánál a nyaraló telepre vonatkozó nagyobb arányú építkezéseknek a tényei.

KANONOKI BEIKTATÁSOK ápr. 22 én megtartott ünnepélyén a Székelyföldet közelebről érdeklő 3 kiváló munkaerő kapott kitüntetést. *Dr. Szabó György* teol. tanár, *Oláh Dániel* fősperes, *dr. Csipak Lajos* igazgató.

AZ ÁLLAMVASUTI OSZTÁLY MÉRNÖKSÉGET Mercurea Ciuc—Csikszeredából Sfântugheorghe—Sepsiszentgyörgyre helyezték át.

DĂNEȘTI—CSIKDÁNFAVA gazdái az eddigi feles határrendszer helyett áttértek a szabadgazdálkodásra. Végre kezdjük belátni, hogy nem több föld hanem a meglévőeknek a jobb kihasználása a fontos.

HÁROMEZER SZÉKELY DALOS testvéri találkozója volt Gernyeszegen az ottani ref. egyházi dalkör zászlószentelése alkalmából husvét harmadnapján.

A HÁROMSZÉKI ZENEKAROK EGYESÜLETE ápr. 8 án tartotta meg az első hangversenyét, Sfântugheorghe—Sepsiszentgyörgyön, amelyen hol gyalog (Szárزازja), hol szekereken (Gidófalva, Albis, Réty, Szentivány—Laborfalva, Lisznyó, Maksa, Tamásfalva), vonattal (Barátos, Zabola) és autóbusszal (Kézdivásárhely) vettek részt a helybeli iparos Otthon zenekarával együtt. A versenyt követő estélyen dr. Keresztes Károly »Siculia« nyitánya keltett feltűnést (szeretnők látni már nyomtatva közkincsé téve.) Példátadó hálás munkát végeztek úgy a rendezők: (dr. Molnár Dénes, Kovács András, Incze Árpád és Pál Ferenc) valamint a zenekarok tagjai is, akik közt a kis gazdák vettek jelentősen részt a szép, nemes versenyben.

A SZÉKELY NEMZETI MUZEUM igazgató választmánya márc. 27-én szeretetteljesen ünnepelte *dr. Csulak Vilmost* 25 éves muzeumi-igazgatói munkálkodása alkalmával.

ATTILÁRÓL tartott előadást a Turáni Társaságban Prókay Miklós. Kutatásai szerint a nagy hun király az Alföldön, Fegyverneken született.

A TÂRGUL SECUESC KÉZDIVÁSÁRHELYI KASZINÓ legutóbbi 91. közgyűlése alkalmából leplezték le a Kaszinó életrehívójának ifj. báró Wesselényi Miklósnak és Szász Károly nagynevű volt elnökének Daday Gerő festőművész által megfestett arcképeit.

GYÖRGY ISTVÁN gyergyói születésű filmrendező, aki a világ viszonylatban is jelentős sikert ért el, most a magyar típusú filmtéma megalkotásán dolgozik. Ha egy kicsit hazagondolna, a székely balladákba találna elég sok témát, azokhoz a mi természeti ritkaságaink szép

keretet szolgáltatnának s ha hozzávennők a változatos szép népviseletet s az eredeti amagy is világsikert elért, nótáink is fokoznák a hatást. Csodálatos, hogy a minden oldalú filmsikert bizonyára elért székely témák még nem találtak felfedezőre és kiaknázóra.

A Székely házilpari termékek propagálására rendezett kiállítást *Târgu Mureşen dr. Gyárfás Pálné, Fekete János* ref. lelkész és *Haász Rezső* kiváló etnografusunk közre működésével ápr. 11 én, amely 15 én zárult egy stilszerű est keretében, amelyen *Nyirő József*, a székelység reprezentáns írója tartott előadást.

Ugyanakkor szép anyaggal tartott bemutatót a meginduló körutja elején *Bethlen Mária* grófnő is *Turdán* a szebbnél szebb darabjaival. Majd a pesti mintavásáron vett részt és máj. 8-án rádió előadást tartott a népművészetünkről.

Háziszövésű perzsaszőnyeg kiállítást rendezett *Ébert András* tanárné Odorheiu—Székelyudvarhelyen. Az antik minták után készült szép szőnyegek hamar vásárlókra is találtak. E kérdés gazdasági elgondolásánál ki lehet emelnünk azt a többi háziipari készítményeinkre is alkalmazható elvet, hogy ezekkel a munkákkal az amagy másként nem értékesíthető, amely szabad időnek az aprópénzszerzésre való felhasználása a cél, még is csak bevételt jelent a munkát nem válogató kezeknek.

Halálozás. *Lécfalvi Keresztes Edéné* 78 éves korában elhunyt. Dr. Keresztes Károly a kiváló székely zeneszerző édes anyját vesztette el az elhunytban. — *Pávai Vajna Károly* ny. el. és ipariskolai igazgató 73 éves korában elhunyt *Târgul Secuesc*—Kézdivásárhelyen. Munkában gazdag életéről megemlékezünk. — *Müller Arnold* tanár, a szász természetrajzi Múzeum vezetője elhalt. A kiváló zoologus sok székely földi adatot dolgozott fel.

Karácsony János a somlyói tanítóképző 23 éven át volt igazgatója Budapesten elhunyt 68 éves korában. Szülőföldjén *Casin*—Nagykászonban temették el.

Előfizetések 1934 évre. *Helyből*: Bakóczy Károly (2 példányra), Bardócz Lajos 30, Hátszeghy Arnold, Kertész Albert, Kóbory Ferenc, Nagy Dénes 30, Lukács István és Molnár György *Dăneş*—*Dânfalva*, Barra Ágoston *Cârța*—*Csikkarcfalva*, Barabás Ferenc (2 p.) és Sander Károly *Făgăras*, Péter Sándor *J. Gh. Duca*—*Székelykeresztúr*, Bauszner János *Sibiu*—*Nagyszében*, Köntzey Gerő dr. (2 p.) *Cetatea de Baltă*—*Küküllővár*, Balázs Alajos (2 p.) *Ocna de Jos*—*Alsósófalva*, Nánási János dr. *Tg.-Mures*—*Marosvásárhely*. *Budapestről*: Barabás István, dr. Csiky Gábor, dr. Makkay Attila, Rákosy Jenő, Erdélyi Férfiak Egyesülete (10 p.), Benedek Aladár *Sümeş*, (2 p.) M. Kiss Lajos *Miskolc*, Péteiffy Gyula *Kispest*. *Gyulai* előfizetőink József Dezső útján a II. évnegyedre.